

Szabó Károly, Nagyvárad:

Az egységes új ipartörvénnyel szemben támasztott kívánságaink.

Az ipartestületek Országos Szövetsége, amely magában foglalja Erdély, Bánát és a Körös vidék ipartestületeit, 1925. augusztus 9–10-én Aradon tartott kongresszusán foglalkozott azzal az iparosságra nézve nagyfontosságú kérdéssel, hogy miként lehetne a mai nagy Romániában most érvényben levő négyféle ipartörvény helyett egy olyan egységes ipartörvényt alkotni, amely a Romániához csatolt területeken a fejlettebb ipari érdekeket kielégíthetné és egyzersmind előmozdítaná a regáti kézművesipar fejlődését is.

Az ipar fejlődését és boldogulását csaknem mindenütt ugyanazon okok gátolják, nevezetesen a képesítés nélküli iparüzés, vagyis a kontárkodás, továbbá a munkásnevelésben való rendszertelenség. Ezeknek a kiküszöbölésére és az iparosoknak önképzésére és művelődésére legalkalmasabb eszköz az *ipartestület* intézménye, amelynek az egész ország területén kötelezővé tétele nagyban elősegítené a regátbeli ipar fejlődését és szakképzettségét is.

Ezektől a céloktól vezéreltetve az Ipartestületek Országos Szövetsége az aradi kongresszusnak 24 pontban foglalt határozatait két ízben is revízió alá vette és ezen tárgyalásokon kialakult elvi határozatait az alábbi pontokban foglalta össze és terjesztette a Nagyváradon 1926. szeptember 26-án tartott országos gyűlés elé, amely közgyűlés az elnökség javaslatait egyhangú lelkesedéssel magáévá tette és utasította az elnökséget, hogy ezen határozatnak az érvényesítése érdekében minden rendelkezésére álló törvényes eszközt vegyen igénybe.

A közgyűlés határozatai a következők:

1. Minden iparosnak, aki kézműipart akar üzni, képesítéssel kell birnia. Minden iparos csak azt az ipart üzheti, amelyre képesítése van.

2. A képesítés vagy tanonc- és segédi munkával, vagy megfelelő szakiskolák útján szerezhető meg.

3. Minden kézműiparos tanoncnak felszabadulás vagy szakiskola elvégzése előtt szakvizsgát kell tennie.

4. Tanoncot csak az tarthat, aki mestervizsgát tett.

5. Gyárosok kötelesek tanoncaikat az ipartestületnél bejelenteni és azok felszabadulásuk előtt szintén kötelesek szakvizsgát tenni.

6. Községek, városok és az állam, valamint jogi személyek a kézműipar keretein belül ne üzhessenek képesítéshez kötött ipart.

7. Az iparcikkek befejezéséhez szükséges minden munka elvégzéséhez az iparosnak joga van és e célra segédszemélyzetet is alkalmazhat.

8. Elvileg egy képesítéssel bíró üzletvezető tartása nem pótolja az ipari szakképzettséget, csupán különösebb esetekben, mint haláleset, a csoportnak másik szakmájára való terjeszkedés, bizonyos jogi személyiségek eseteiben.

9. Az ipartestületek tagjai az összes kézműiparosok és azok a gyárosok, akik képesített kézműiparosokat alkalmaznak és inasokat szerződtetnek.

10. Telepengedélyezési eljárás reformálása a Lege Sanitara-nak revíziójával, az ipar szabad gyakorlásának megkönnyítésével.

11. A tanonckérdés -az ipartörvény egyik lényeges része. A tanonc munkájáért elsősorban tanítást és képesítést nyer és az iparos köteles tanoncot az iparban kellőképpen kitanítani. A tanoncoktatás minimuma két év, azonban három évnél rövidebb időre csak kivételes esetekben lehet tanoncot szegődtetni. Ily esetben a szegődtetés megengedése iránt a testülethez kérés intézendő, amely felett az illető szakosztály véleményének meghallgatása után a testület előljárósága dönt.

12. A tanonciskola álljon különösen a szakrajz tekintetében teljesen gyakorlati alapon és álljon az iparosok egyleteinek ellenőrzése alatt.

13. Az ipari munkáskérdés a kézműiparnál másképp szabályozandó, mint a gyári iparnál.

14. Szezonmunkáknál a nyolcórás munkaidő betartása a munkaadó nagy sérelme nélkül lehetetlen és kimondottan szezonmunka esetén a munkaszüneti törvény szabályai alól kivételek teendők.

15. A munkakönyv közokiratot képez és ehhez képest hamis adatok bejegyzése büntetendő.

16. Az ipartestületi intézmény fenntartandó, az egész ország területére kötelezően kiterjesztendő és szélesebb jogkörrel felruházandó.

17. A már fennálló ipartestületek fenntartandók.

18. Minden városban ipartestület állítandó fel. Minden községben, ahol a képesítéshez kötött iparúzők száma a százat eléri, kötelező az ipartestület felállítása. Azon községek iparosai, melyekben a képesítéshez kötött iparúzők száma száznál kevesebb, a járás székhelyén alakítandó ipartestületbe vonandók be.

19. Minden olyan kézműves, aki nyersanyagból ipari cikket termel, köttessék képesítéshez.

20. A képesítéshez és engedélyhez kötött iparúzőkre vonatkozólag minden teendők, melyek az 1884: XVII. t.-c. szerint a közigazgatási hatóság, mint I. fokú iparhatóság hatáskörébe tartoznak, az ipartestület, mint I. fokú iparhatóság hatáskörébe utalandók át.

21. A kereskedelmi és iparkamara kerületében lakó minden iparigazolvánnyal bíró, képesítéshez kötött iparúző iparos tagja a kamarának, tekintet nélkül a fizetett adó összegére. A kereskedelmi és iparkamara vezetőségének hivatalból tagja a kamara kerületében levő minden ipartestület elnöke.

22. Az ipartestület elnöke a községi képviselőtestületnek hivatalból tagja.

23. Az ipartestületi békéltető-bizottság határozatait az ipartestület hajtja végre.

24. A rendelő és vállalkozó iparos közti jogviszonyból előállható vitás kérdések eldöntésére minden ipartestület székhelyén választott bíróság alakítandó, melynek egyik tagja iparos, másik tagja a rendelő által választott egyén, elnöke pedig az igazságügyi miniszter felhatalmazása alapján az illetékes törvényszéki, illetve járásbíró.

25. Az ipartestületek teljes autonómiát élveznek, szabadon választják vezetőségüket és tisztviselőiket.

26. Az 1884: XVII. t.-c. VI. fejezetében a közigazgatási hatóságok által iparügyekben gyakorolt büntető hatáskör, ha a képesítéshez kötött iparokat érinti, az ipartestületekre, mint I. fokú iparhatóságokra száll. Az ipartestület által kiszabott pénzbüntetést behajthatatlanság esetén az illetékes járásbíró az ipartestület megkeresésére elzárásra változtatja át.

27. A kontárok elleni védekezés céljára az ipartestület külön

bizottságot alakít, mely kontárság miatt tett panasz esetén az ügyet bevizsgálja és amennyiben a kontárság bizonyítást nyer, az ipartestület előjárósága büntető eljárást tesz folyamatba. A kontárság a kontármunka értékével arányos összegben büntetendő, behajthatatlanság esetén a pénzbüntetés elzárással helyettesítendő. Visszaesés esetén a kontárkodás vétséget képez és fogházbüntetéssel büntetendő. Épp így büntetendő az is, aki a kontárkodás elősegítésére a kontároknak munkát ad.

Az úgynevezett fedező mesterek iparendélyük bevonásával, súlyosabb esetekben elzárás büntetéssel büntetendők.

28. Országos érdekű, ipari természetű kérdésekben az ipartestületek véleményezésre felhivandók. Az ipartestületek közvetlenül minden más hatóság közreműködése nélkül érintkezhetnek a kereskedelem és iparügyi, valamint a munkaügyi miniszterrel.

29. Az iparos érdekek tüzetesebb képviselője érdekében az önálló iparkamarák intézménye létesítendő.

30. Az új ipartörvénybe az építőiparra vonatkozó intézkedések is belefoglalandók.

*

A rövidebb szabott idő miatt le kell mondanom a fenti határozat bővebb indokolásáról, mégis méltóztassanak megengedni, hogy a főbb kérdésekre néhány szóval kiterjeszkedjem.

Az ipartestületek országos közgyűlésén hozott egyhangú határozat igen lényeges része a *képesítés szigorítása*.

Sokan lesznek, akik sohasem voltak az iparosság igaz barátai, akik ezekben a rendelkezésekben a céhszervezethez való visszatérést, az iparendély elnyeréséhez kötött feltételeket reakcióknak bélyegzik, mert megakadályozza azt, hogy minden képesség nélküli egyének árásszák el az ipari pályát.

A legkisebb hivatalnoknak esztendőig kell tanulni, tanulmányait iskolai bizonyítványokkal kell igazolni, hogy egy sablonos irodai munka elvégzésére képesített legyen.

Ezzel szemben az iparosnak, akinek nagyon sokféle ágazó ipari tevékenységet kell kifejteni, akinek nemcsak terveket és fontos számításokat kell készíteni, hanem a folyton változó divattal haladni és annyi képességgel kell bírnia, hogy önállóan tudja megtervezni az iparához tartozó munkákat a változó ízlések és stílusok szerint is, ma elegendő tanonckodását és két éves segédképzés gyakorlatot kimutatni, hogy az iparendélyt megkapja. A fenti megszorítás

nemcsak az iparosnak válik hasznára, hanem ennek már jótékony eredménye mutatkozik majd a tanoncoknál is, mert ha úgy a mester, mint a tanonc tudja, hogy nem elég a két vagy három év kitöltése, hanem szerzett tudományáról számot is kell adni, akkor mind a kettő igyekezni fog azt az időt úgy felhasználni, hogy abból sem anyagi, sem erkölcsi kára ne legyen. Ha a mester tudja, hogy tanonca vizsgálatánál személyesen is ott kell lenni és a tanonc hiányos kiképzéséért felelősségre fogják vonni, akkor teljesíteni fogja a tanonccal szemben vállalt kötelezettségét. Végeredményében ennek nemcsak a tanonc, hanem a mester is hasznát veheti. De hasznát látja az egész iparos társadalom is, mert ily módon sokkal képzetesebb segítők kerülnek a munkaasztalhoz. A mesteri vizsgálattal pedig megtörténik a tehetségesek kiválasztása, ami az egész iparos társadalom általános műveltségét és értelmi színvonalának emelését van hivatva előmozdítani.

Ebből következik, hogy ha, az új ipartörvény ezen elvek alapján létesül, akkor az ily alaposággal képzett iparost a törvénynek védeni kell a képesítés nélküli kontárokkal szemben, amely nemcsak az ipar fejlődését gátolja, hanem az államot is megkárosítja, mert lopva üzött vállalkozásai után nem viseli azokat a közterheket, mint aki képesítése alapján nyert iparengedéllyel üz ipart.

Ezért kérjük az új törvényben a kontárkodás szigorú eltiltását és üldözését.

További fontos és mélyreható kívánsága az iparosságnak az ipartestület intézményének kötelezővé tétele az egész ország területén. Valószínű, hogy a Regátban, ahol a kézműipar alig haladja meg a háziipar jellegét és a valóságban házaló ipar jellegével bir, ellenzéssel fog találkozni minden olyan törekvés, amely kényszer szervezetbe akarja tömöríteni az iparosokat, de reméljük, hogy sikerül majd meggyőzni az érdekelt iparosokat a testületi élet előnyeiről és nagy hasznáról s az ipar fejlődésére gyakorolt nagy hatásáról, amit jelentékenyen fokozna az a körülmény, hogy ezen a réven kapcsolatba jutnának velünk és így alkalmuk nyilna sok olyan dologgal megismerkedni, ami hasznukra volna.

Emellett az állam érdeke is a kötelező ipartestületek felállítását teszi kívánatosá, mert amíg a bérmunkásoktól el nem különített ipari, tehát polgári szervezetbe nem tömörülnek az iparosok, addig szétszórtan a maguk szervezetlenségében szabad prédái a szociálista és kommunista izgatásnak.

Ezért a kormány és a törvényhozás sohasem követ el nagyobb bűnt az állam ellen, mint amikor az önálló iparosokat akarja belekényszeríteni a bérmunkásokkal egy szervezetbe, vagy bármilyen alakulatba, ahol a kevesebb számú kisiparos a kommunizmus felé hajló politikailag szervezett munkásság befolyása alatt maga is kommunistává válik az állam legnagyobb kárára és veszélyére.

Az ipartestületek hatáskörének kibővítése még jelentékeny kívánságunk, amelyhez nem kell sok szót fűzni, mert az minden kétségen túl van, hogy az iparrá vagy iparosra vonatkozó kérdésben első fokon senki sem hivatottabb és illetékesebb ítélni, mint maguk az iparosok, hiszen ilyen esetekben még a hivatásos bíró is az iparos szakértelméhez fordul, hogy egyes esetekben véleményét kikérje és ítéletének ez képezi az alapját. Miért ne lehetne akkor sokszor egészen kis jelentőségű ügyekben magának az ipartestületnek a bíró szerepét betölteni?

Programjába vette még az iparos nagygyűlés külön önálló iparkamarák szervezését is, mert az új kereskedelmi és iparkamarai törvény teljesen kisémmizte az iparos érdekeket a kamarákból. Teljesen kilátástalan a mai kamarákban az iparos érdekek előmozdítása. Ha a kormány nem volna hajlandó a törvényen olyan módosítást eszközölni, ami az iparosság igényeit kielégítené, akkor minden energiánkat egy önálló iparkamara felállítása érdekében kell kifejtetni.

Midőn fentti előterjesztésemet a mélyen tisztelt Magyar Párt közgazdasági bizottsága országos gyűlésének bemutatom, az ipartestületek országos közgyűlésén hozott ama határozatnak teszek eleget, melyben utasítja az elnökséget, hogy a hozott elvi határozatok érvényesítése érdekében minden lehető tegyenek meg. Bár nem vagyok tagja az elnökségnek, de vele egyetértésben fordulok a Magyar Párt közgazdasági bizottságához és ezen keresztül a Magyar Párthoz, hogy előbb vázolt törekvésünkben bennünket támogatni méltóztassanak.

Mint az Ipartestületek Országos Szövetségének és a Magyar Pártnak is tagja, testvér-gyülekezethez emelem tekintetemet és bizalommal teszem le tanácskozó asztalukra a mi javaslatainkat. Ne csak iparos osztály-érdeket lásson a Magyar Párt eme 30 pontban felsorakoztatott elvi határozatokban, hanem magyar kisebbségi érdekeket is. Mi ugyan egyformán küzdünk olyan, az iparra vonatkozó többrendbeli intézkedésért és törvényhozási alkotásért, amelyek

nemzetiségre való különbség nélkül szolgálják az iparos érdekeket, de éppen ebből következik és hárul a nagy kötelesség a Magyar Pártra, hogy a törvényhozásban és a kormánynál minden befolyását vesse latba, hogy a kormányintézkedések és a hozandó törvények ne tegyenek különbséget román állampolgárok között, hogy ne tekintsék idegennek és az állam mostoha gyermekeinek a kisebbségi nemzetek fiait.

Mi iparosok nemcsak résztveszünk a konszolidáció munkájában, hanem kovászai vagyunk a román iparnak, amely az ipar fejlesztésében nem nélkülözheti a mi közreműködésünket. Az államra is nagy haszonnal járó munkánkért joggal követelhetjük, hogy román testvéreinkkel egyenlő állampolgároknak tekintessünk és velük egyenlő elbánásban részesüljünk. Mivel a Magyar Párt is eme jogok elismertetéséért küzd, nem lesz nehéz bennünket igazságos törekvéseinkben támogatni.

Budai Tibor, Nagyvárad:

Egész napon át hallgattam, hogy milyen nagy sérelmei vannak a gazdaközönségnek és elmondhatom, hogy ugyanolyan súlyosak az iparos osztály sérelmei is. Nem akarom azt mondani, hogy nagyobbak, de ezek is vannak olyan nagyok, mint a gazdaközönségé. Egész Erdélyben ki vagyunk téve a hatóságok önkényének. A hatóságoknak kiszámíthatatlan, sőt gyakran egyenesen rosszindulatú intézkedéseivel szemben tehetetlenek vagyunk. A hatósági közegek kérlelhetetlenül bánnak el a kisemberekkel. Ezt igazolhatja egész Biharmegye iparossága. Mindennek oka abban rejlik, hogy az iparosság nincs kellően megszervezve. Ez egész Erdélyre szól, de még rosszabb a helyzet Nagyváradon. Tapasztaltam ezt, amikor kint jártam a megyében és próbáltam megszervezni a kisiparosságot és a kisgazdákat és ezért azt hiszem, hogy amikor Biharmegye sérelmeit ecseletem, akkor felsorolom ezzel egész Erdély iparosságának sérelmeit.

Az iparosság főbb sérelmei a következők:

1. A kisebbségi iparostársadalom annyira túl van terhelve, hogy leroskad a *közadózás* terhe alatt. Erről meggyőződhetünk a legutolsó községben is, ahol kisebbséghez tartozó iparos társadalom van. Mi nem akarunk az államháztartás fenntartása alól kibujni, csupán azt követeljük, hogy e közterhek *egyenlően* legyenek elosztva azon iparostársainkkal, akik a ma uralkodó nemzethez

tartoznak. Ne legyen bűnül felróva az, hogy valaki magyar, szász vagy sváb születésű egyén, hanem úgy mint más nyugati államban, a közterheket az iparosság teherbirásához képest osszák fel. Eddig ez Romániában nem történt meg. Mireánk, a kisebbségi iparosságra 100%-al magasabb terheket róttak, mint román iparostársainkra, annak dacára, hogy mi, Erdély magyar iparossága, mai hazánkban jó állampolgárok vagyunk. Ha mindezeket az állam tovább így folytatja, szomorúan bejelenthetjük az Önök színe előtt, hogy a közeljövőben nem találnak Önök egyetlenegy kisebbségi ipari műhelyt, mert a terhek folytán kénytelen munkássá lenni. Bármelyik fórum elé visszük és próbáljuk elismertetni egyenjogosításunkat, azzal küldenek el, hogy majd megvizsgálják, de tényleg semmit sem tesznek, ami végleg elkeserít.

2. Sérelmünk továbbá a közigazgatási téren az, hogy a kisebbségi sorsban levő iparosság *anyanyelvét* sem a városban, sem a legkisebb községben ügyes-bajos dolgai elintézésénél *a hatóságoknál nem használhatja*, sőt még az általunk fenntartott munkásbiztosító pénztárnál sem. Képzeljék el Önök, mibe kerül egy kisiparosnak, hogy ha magát a hatóság előtt ügyvéddel vagy jogászemberrel képviseltetni akarja. Egyszerűen nincs módjában ezt megtennie. Követeljük tehát, hogy úgy a községekben, mint a városokban, a közigazgatási téren és a bíróságoknál anyanyelvünkön legyen jogunk beadványokat és kérvényeket betérjeszteni s az esetleges végzéseket ugyancsak anyanyelven adják ki nekünk.

3. Nagy sérelmünk és létünkben támad meg a városi és megyei vezetők sérelmes eljárása a *közmunkák kiadása* terén. Eddig az uzus az volt, hogy ezekből a munkákból csakis azon iparos részesülhetett, aki románságát tudta igazolni és így mi kisebbségi iparosok teljesen ki lettünk zárva. Ez ellen tiltakozunk, mert a békeszerződés értelmében mi nem csak adófizető alanyai vagyunk Nagyromániának, hanem alkotói is akarunk lenni, minthogy teljesjogú román állampolgárok is vagyunk. Kivánjuk, hogy Romániában, az utolsó községben is, ahol kisebbségi iparos lakik, arányosan részesüljön a kisebbségi iparos a román iparossággal úgy a községi, mint az állami munkákban.

4. *A kisebbségi iparosság hitele.* Ha Erdélyben lakó kisebbségi kisiparostársaim valamelyike kölcsönért folyamodik, akár kisebbségi, akár román bankhoz, a magas kamatlábak lehetetlenné teszik, hogy az elvállalt munkájához szükséges kölcsönt felvehesse

s munkáját megcsinálhassa. Így bármilyen ambícióval, vagy bármilyen szakképzettséggel bírjon a kisebbségi kisiparos, lesülyeszti a fentt elmondott lehetetlen állapot miatt és így a tönk szélére juttatnak több mint ötvenezer kisebbségi iparost Erdélyben, ami azt hiszem nem lehet Nagyromániának célja, annál inkább nem, mert Nagyrománia agrárállam s neki szüksége van arra a nyugati szellemben nevelt erdélyi kisebbségi iparosságra. Ezen anomáliák megszüntetésére ugyan sokszor kaptunk már ígéretet, de ez mindenkor csak ígéret maradt. Ezt bizonyítja a közelmúltban a Creditul Industrial által megszavazott 200 millió lei is, ami ugyan névleg a kisiparosság hitelét képezte volna, de ebből a kisebbségi kisiparosság oly minimális összeget kapott, ami nem tesz ki többet pár százezer leinél egész Romániában. Fentti összegből tehát csak a protekciósook, nagyiparosok és a kijárók kaptak.

Mi, Erdély iparossága, nagyrészen tömörülve vagyunk és azon dolgozunk, hogy az összes kisebbség egy táborba kerüljön az Országos Ipartestületék Szövetségében, ami ma is sok tizezer tagot számol és kérem, hogy a magyarság által megválasztott szenátorok és képviselők az általam elmondott sérelmek kiküszöböléséért küzdjenek, hogy ezek némileg orvosolva legyenek.

Mi a mostani helyzetet anyagilag már nem bírjuk tovább, mert az összes bevételi forrásaink kiapadtak. Nincsenek már munkaadóink sem. Mi a magyar gazda és kereskedő testvéreinkre voltunk mindig utalva. Ők voltak a mi munkaadóink. Ma a gazda maga is nélkülöz és nem tud már nekünk munkát adni. Lerongyolódva jár az az osztály, amely nekünk a fogyasztónk volt. Ha ők nincstelenek lesznek, mi is nincstelenek leszünk. Ha pedig véletlenül mégis valami nagyobb munkára van kilátásunk, akkor elsősorban is le kell engednünk a végsőkig a kalkulációt. Ha nagynehezen megkaptuk a munkát, akkor nincs módunk azt megcsinálni. Ha tőkét keresünk, akkor azt mondják nekünk, hogy 36% kamatot fizessünk. Nem bírjuk belekalkulálni ezt az összeget az árba. A családunknak nem tudjuk megkeresni a betevő falatot. Harcolunk, küzdünk, dolgozunk, de csak napról-napra élünk, sem saját magunkat, sem iparunkat nem tudjuk előbbre vinni. Az ambícióink letörnek, hiszen mi valamikor olyan levegőben éltünk, hogy versenyre mentünk a Nyugat iparával. Akkor volt erőnk, tekintélyünk, akkor meghallgattak bennünket mindenütt. De most, amidőn kérelmeinket a felső fórumok elé vittük, ott azt mondták nekünk, hogy

mit akarnak maguk, hiszen a Creditul Industrial folyósított kisipari hiteleket. Mi erre ott is megmondtuk, hogy nem kaptunk abból a hitelből sem Biharban, sem Erdélyben egy fillért sem. Csak a protekciós egyének és a román iparosok kaptak, de a magyar iparoság nem. Ha kaptunk volna, nem tagadtuk volna le.

Ezek azok a sérelmek, melyekkel én találkoztam a községekben, a nagy városokban, a Székelyföldön és ezek azok a sérelmek, melyeknek orvoslását kérjük a mi parlamenti tagjainktól. Hogyha a kisiparosságot be akarjuk hozni ebbe a táborba, úgy bár csak némiképpen segítsenek ezeken a sérelmeken s biztosíthatom a vezetőséget, hogy a Magyar Párt zászlója alá tömörül az egész magyar iparosság.

A Szakosztály az előadó és Budai Tibor által előterjesztett javaslatokat egyhangúlag elfogadta.